

Южека Роман Сергійович – студент юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ *Скок О. С.*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Проблема кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб не втрачає актуальності серед науковців і практиків. Зумовлено це тим, що неповнолітні є однією з найбільш кримінально нестійких верств населення. Зазначимо, що кримінальну відповідальність несуть особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. За вчинення деяких злочинів, спеціально зазначених у положеннях ст. 22 Кримінального кодексу (КК) України, кримінальна відповідальність може наставати з чотирнадцяти років.

Проблемні питання кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб розглядали у своїх працях такі науковці: З. А. Астемиров, Г. С. Гаверов, Н. І. Гуковська, А. І. Долгова, І. О. Кобзар, Л. М. Кривоченко, Г. М. Мінковський, К. Б. Мельникова, В. Ф. Мороз, В. С. Орлов, А. А. Примаченок, І. М. Сабіров, Н. К. Семерньова, М. О. Скрябін, К. К. Сперанський, М. С. Таганцев, А. П. Тузов, О. І. Чернишов, О. П. Чугаєв, Я. М. Шевченко, А. С. Якубов та ін. Проте аспект вікового критерію кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб потребує подальшого дослідження.

Кримінальна відповідальність неповнолітніх має певну специфіку, яка обумовлена як соціально-психологічними особливостями неповнолітньої особи, так і кримінологічною характеристикою злочинів, здійснюваних цією категорією правопорушників. Зазначене, безумовно, впливає на характер покарання. Аналіз комплексу кримінально-правових норм свідчить, що створений для неповнолітніх осіб режим

відповідальності є пільговим, порівняно з повнолітніми злочинцями, за однакових обставин учинення злочину [1]. Питання притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, безпосередньо визначено законом, водночас, визначення віку, з якого настає ця відповідальність, потребує додаткового аналізу. Згідно із законодавством, суб'єктом злочину є людина, яка вчинила злочин в осудному стані й досягла віку, з якого за законом настає кримінальна відповідальність. Крім цього, слід зауважити, що саме вік – одна з основних ознак суб'єкта злочину в доктрині кримінального права [2].

У положеннях ст. 22 КК України визначено вік, після досягнення якого настає кримінальна відповідальність в Україні. За загальним правилом кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. Відповідно до ч. 2 ст. 22 КК України, вік кримінальної відповідальності може бути знижено. Це пов'язано з учиненням неповнолітньою особою діяння, яке належить до переліку, зазначеного в ч. 2 ст. 22 КК України. Зокрема, до цих злочинів законодавець відносить: умисне вбивство (ст. 115–117), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (ст. 112, 348, 379, 400, 443), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121, ч. 3 ст. 345, 346, 350, 377, 398), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122, ч. 2 ст. 345, 346, 350, 377, 398), диверсію (ст. 113), бандитизм (ст. 257), терористичний акт (ст. 258), захоплення заручників (ст. 147 і 349), зґвалтування (ст. 152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153), крадіжку (ст. 185, ч. 1 ст. 262, 308), грабїж (ст. 186, 262, 308), розбій (ст. 187, ч. 3 ст. 262, 308), вимагання (ст. 189, 262, 308), умисне знищення або пошкодження майна (ч. 2 ст. 194, 347, 352, 378, ч. 2 і 3 ст. 399), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277), угон або захоплення

залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ст. 278), незаконне заволодіння транспортним засобом (ч. 2, 3 ст. 289), хуліганство (ст. 296) [3]. Недосягнення відповідно віку 16-ти чи 14-ти років на момент учинення злочину виключає кримінальну відповідальність незалежно від тяжкості наслідків, що настали. Отже, досягнення особою певного віку є обов'язковою ознакою суб'єкта злочину. Досягнення певного віку встановлюють на день, який настає після дня народження, а за браку документів у неповнолітнього його вік встановлює медична експертиза віку.

Таким чином, встановлюючи загальний вік кримінальної відповідальності із шістнадцяти років, законодавець урахує, що людина без психічних вад у цьому віці здатна оцінювати фактичний аспект своїх учинків, а також їх соціальну значущість, має певний рівень соціальної свідомості, а отже, спроможна усвідомлювати правові заборони та наслідки за їх порушення. Фіксований вік кримінальної відповідальності означає, що особа, яка досягла віку 16-ти років, а в деяких випадках 14-ти років, може бути суб'єктом злочину та повинна нести кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом про кримінальну відповідальність за вчинене суспільно небезпечне діяння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хутковський К. В. Відповідальність неповнолітніх за нормами кримінального законодавства [Електронний ресурс] / К. В. Хутковський // <http://just.ks.ua> : сайт. – Режим доступу: <http://just.ks.ua/pravova-osvita-naselennya/vidpovidalnist-perovnolitnih-za-normami-kriminalnogo-zakonodavstva/>. – Назва з екрана.
2. Абросімова Ю. А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю. А. Абросімова. – Київ, 2007. – 20 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.